

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΥΝΤΑΚΗΣ - ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΛΚΟΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΧΟΡΤΗΣ - ΕΚΤΟΡΑΣ ΧΟΡΤΗΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλογικό σημείωμα	9
------------------------------	---

Η ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

• Η τουρκική διοίκηση	15
• Τα δεινά των υποδούλων	21
Α. Σκλαβιά και τυραννία	21
Β. Το παιδομάζωμα, οι εξισλαμισμοί και οι γενίτσαροι	27
• Η Εκκλησία, οι Φαναριώτες και οι κοτζαμπάσπδες	33
• Αρματολοί και κλέφτες	51
• Προεπαναστατικά κινήματα	66
• Ο Αλή πασάς	76
• Ελληνισμός και Δύση	94
• Προσωπικότητες	103
• Η Φιλική Εταιρεία	114
• Η καθημερινή ζωή	118
Α. Τοπικές συνήθειες	118
Β. Γυναίκες, έρωτας, γάμος	123
Γ. Γιατροί και ιατρική	130
Δ. Καθημερινές συνήθειες	134
Ε. Πειρατεία	136

- Παιδεία – πολιτισμός 140
- Παράδοξα – ευτράπελα 147

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

- Αγωνιστές της Επανάστασης 157
 - Πολεμικές επιχειρήσεις 206
 - Α. Ο αγώνας στη στεριά 206
 - Β. Το ηρωικό Μεσολόγγι 210
 - Γ. Ο αγώνας στη θάλασσα 214
 - Δ. Οι εμφύλιες συγκρούσεις 216
 - Πολεμικές αγκυρώσεις 220
 - Οι γυναίκες στην Επανάσταση 225
 - Φαναριώτες και κοτζαμπάσηδες στην Επανάσταση. . . 229
 - Οι Τούρκοι και η Επανάσταση 232
 - Οι Ευρωπαίοι και η Επανάσταση 236
 - Οι φιλέλληνες 240
 - Τα οικονομικά του αγώνα 246
- Παραπομπές 251
- Βιβλιογραφία 267
- Ευρετήριο 273

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η νεότερη ελληνική ιστορία, όπως παρουσιάζεται συνήθως από τους ιστορικούς, δίνει έμφαση σε πολέμους, πολιτικούς και κοινωνικούς ανταγωνισμούς, όπως και μεγάλα κατορθώματα σπουδαίων ανδρών. Φαίνεται ότι δεν υπάρχει αρκετός χώρος για τα μικρά και τα ασήμαντα, τα καθημερινά προβλήματα των απλών ανθρώπων, τον τρόπο που ζούσαν, που σκέπτονταν, τον αγώνα τους για επιβίωση. Αλλά και πολλές «ασήμαντες» πράξεις των μεγάλων ανδρών παραλείπονται, δημιουργώντας έτσι μονοδιάστατη εικόνα για τον χαρακτήρα, τη δράση και το ήθος τους. Όμως πολλά από τα «παραλειπόμενα» της Ιστορίας είναι το ίδιο, αν όχι περισσότερο, ενδιαφέροντα από όσα οι ιστορικοί επιλέγουν να διηγηθούν. Είναι αυτά που συνήθως ονομάζονται ιστορικά «ανέκδοτα», που μπορεί να μας μεταφέρουν άμεσα στην ατμόσφαιρα της εποχής και να μας κάνουν να νιώσουμε με έναν διαφορετικό τρόπο το κλίμα της.

Τα κείμενα των ιστορικών που πραγματεύονται την Τουρκοκρατία και την Ελληνική Επανάσταση βρίθουν από «ασήμαντες» λεπτομέρειες. Πολλές από αυτές έχουν ενδιαφέρον ιστορικό, γιατί φωτίζουν τα ιστορικά γεγονότα, άλλες πάλι μας ξαφνιάζουν για την παραδοξότητά τους, άλλες ανατρέπουν την «επίσημη» άποψη για μεγάλες προσωπικότητες, άλλες απλώς προκαλούν θυμηδία. Εστιάζοντας σε τέτοιου είδους λεπτομέ-

ρειες, προσεγγίζουμε την Ιστορία μέσα από ένα διαφορετικό κάτοπτρο, που προβάλλει το άγνωστο, το περίεργο, το «ασήμαντο», που πολλές φορές είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Ίσως αυτός να είναι ο μοναδικός τρόπος να μάθουμε κάποιες «αλήθειες» που εκούσια ή ακούσια η ιστορική έρευνα αντιπαρέχεται ή αποσιωπά.

Στο βιβλίο αυτό περιλαμβάνονται «ανέκδοτα» που συνοδεύονται από τις ανάλογες παραπομπές στις πηγές. Έτσι, ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέχει στο κατάλληλο κείμενο για περισσότερη πληροφόρηση.

Το περιεχόμενο του βιβλίου έχει χωριστεί σε δύο ενότητες, που αφορούν δύο ιστορικές περιόδους της νεότερης ελληνικής ιστορίας:

- Την περίοδο της Τουρκοκρατίας.
- Την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης.

Στις επιμέρους ενότητες περιλαμβάνονται ανέκδοτα για ιστορικά πρόσωπα, για σημαντικά και ασήμαντα γεγονότα, για στιγμιότυπα της καθημερινής ζωής, για τις συνήθειες των ανθρώπων, την παιδεία, τον πολιτισμό τους κ.λπ.

Ελπίζουμε ότι το βιβλίο αυτό δεν θα είναι μόνο ένα ευχάριστο ανάγνωσμα αλλά και έναυσμα για περισσότερη μελέτη της Ιστορίας.

Οι συγγραφείς

Η ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

(1453-1821)

Από τη στιγμή που οι Οθωμανοί κατέλαβαν τη βασιλεύουσα και διέλυσαν το βυζαντινό κράτος, η ζωή των Ελλήνων άλλαξε ριζικά σε όλους τους τομείς. Οι κατακτητές δεν τους στέρησαν μόνο την ελευθερία αλλά και τους καταδίκασαν σε οικονομικό και πνευματικό μαρασμό. Ήταν η εποχή που στην υπόλοιπη Ευρώπη γλυκοχάραζε το φως της Αναγέννησης και του Ανθρωπισμού. Οι φόροι που αναγκάζονταν να πληρώνουν οι φτωχοί ραγιάδες ήταν τόσο πολλοί, ώστε ο αγώνας τους για επιβίωση ήταν καθημερινός εφιάλτης. Παράλληλα, οι Τούρκοι τους βασάνιζαν με τον πιο σκληρό τρόπο, τους άρπαζαν τα παιδιά με το παιδομάζωμα, τους εξευτέλιζαν με κάθε ευκαιρία και συχνά τους ανάγκαζαν να εξισλαμίζονται. Οι Έλληνες, αφού για περίπου δύο αιώνες άντεξαν το μαρτύριό τους, άρχισαν με τη θέληση, τη γενναιότητα, το πνεύμα και το επιχειρηματικό τους δαιμόνιο να βγαίνουν από τη χειμερία νάρκη. Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός, απόρροια του ευρωπαϊκού και των αρχών της Γαλλικής Επανάστασης, όπως και οι ρωσοτουρκικοί πόλεμοι του 18ου αιώνα συνέτειναν στην πνευματική και οικονομική τους αναγέννηση. Ο Ευγένιος Βούλγαρης, ο Κοσμάς ο Αιτωλός, ο Νικηφόρος Θεοτόκης κ.ά., με τα εμπνευσμένα τους έργα και τις διδασχές τους, αλλά και ο Ρήγας Βελεστινλής, με τις επαναστατικές του προκηρύξεις και το πάθος του για την ελευθερία, έδωσαν νέες προοπτικές στο υπόδουλο έθνος. Ανάμεσα στους πρωτεργάτες της ελληνικής αναγέννησης πρωτεύουσα θέση κατέχει και ο Αδαμάντιος Κοραής, που το φιλολογικό του έργο προκαλεί τον θαυμασμό μέχρι σήμερα. Παράλληλα

με την πνευματική αναγέννηση είχαμε και την οικονομική. Πολλά νησιά του Αιγαίου και ιδίως τα Ψαρά, η Ύδρα και οι Σπέτσες, εκμεταλλευόμενα τους ευνοϊκούς για το εμπόριο και τη ναυτιλία όρους της Συνθήκης του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή, απέκτησαν ισχυρούς εμπορικούς στόλους και πλούτισαν. Ο πλούτος και η πνευματική αφύπνιση των υπόδουλων Ελλήνων αποτέλεσαν τους δύο πυλώνες πάνω στους οποίους στηρίχτηκε η Εθνεγερσία του 1821.

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Αιματολογικές συνήθειες...

Οι Τούρκοι πίστευαν ότι η βασιλική οικογένεια είχε άγια προέλευση. Από αυτή την πίστη προήλθε και ο κανόνας ότι οι πρίγκιπες έπρεπε να εκτελούνται χωρίς να χύνεται το αίμα τους, γι' αυτό στραγγαλίζονταν. Πίστευαν ότι το αίμα τους περιείχε μια μαγική δύναμη, που υπήρχε κίνδυνος να χρησιμοποιηθεί κακόβουλα από τους εχθρούς τους.¹

Όχι στη διαιώνιση του είδους!

Κατά τον 16ο αιώνα, όποιος γινόταν σουλτάνος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν κοιμόταν με το κεφάλι του ήσυχο. Κινδύνευε καθημερινά να δολοφονηθεί από τα αδέρφια του, που είχαν κι αυτά δικαιώματα στον θρόνο. Αρχικά, οι σουλτάνοι βρήκαν έναν απλό και εύκολο τρόπο για να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο: Μόλις ανέβαιναν στον θρόνο, χωρίς κανέναν ενδοιασμό, έδιναν διαταγή να δολοφονούνται όλοι οι αδελφοί τους. Αργότερα βρέθηκε μια άλλη λύση, λιγότερο σκληρή αλλά εξίσου αποτελεσματική: Τα αδέρφια-διεκδικητές του θρόνου δεν δολοφονούνταν αλλά φυλακίζονταν σε ειδικά διαμερίσματα των ανακτόρων. Για συντροφιά είχαν ευνούχους και γριές εταίρες, ώστε να μην μπορούν να απο-

κτήσουν απογόνους, που θα είχαν δικαιώματα στη διαδοχή του θρόνου.²

Κύριε, ελέπσον!

Ο σκληροτράχηλος Μεχμέτ Ρεσίτ πασάς ήταν γιος χριστιανού ιερέα από τη Γεωργία, που είχε σε παιδική ηλικία εκτουρκισθεί. Οι Έλληνες του έδωσαν το προσωνύμιο Κιουταχής, γιατί είχαν ακούσει ότι κάποτε είχε χρηματίσει διοικητής στην Κιουτάχεια.³

Την κεφαλήν επί πίνακι...

Ο Νικόλαος Μαυρογένης, επειδή είχε εξαιρετικά ηγετικά προσόντα, διορίστηκε από τον σουλτάνο ηγεμόνας της Βλαχίας το 1786. Ωστόσο, πολλοί προσπάθησαν με κάθε τρόπο να εμποδίσουν τον διορισμό αυτό, και περισσότερο από όλους ο τραπεζίτης του σουλτάνου Πετράκης. Όταν ο Μαυρογένης πήρε τα παράσημα του ηγεμόνα, ζήτησε από τον σουλτάνο μία και μόνη χάρη: το κεφάλι του Πετράκη. Πράγματι, ο σουλτάνος τού έκανε το χατίρι: Αμέσως μετά την τελετή, την ώρα που επέστρεφε από το παλάτι, στα πόδια του κύλησε το κεφάλι του τραπεζίτη. Ωστόσο, τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1790, ο Μαυρογένης τιμωρήθηκε με αποκεφαλισμό, εξαιτίας κάποιας πολεμικής του αποτυχίας...⁴

Ο Κολόμβος σε τούρκικη έκδοση...

Κάποτε ο σουλτάνος Μεχμέτ Β', θέλοντας να πείσει τους στρατηγούς του για την ανάγκη να επινοούν έξυπνες λύσεις στη

διάρκεια μιας εκστρατείας, άπλωσε ένα χαλί και στο κέντρο του τοποθέτησε ένα μήλο. Στη συνέχεια κάλεσε τους στρατηγούς να πιάσουν το μήλο χωρίς να πατήσουν πάνω στο χαλί. Όταν αυτοί, από διακριτικότητα ή αδυναμία, δήλωσαν ότι δεν μπορούν να λύσουν το πρόβλημα, ο σουλτάνος τύλιξε σιγά σιγά το χαλί, ώσπου έπιασε το μήλο...⁵

Επανάσταση στο πιτς φτιλί!

Το 1807 οι γενίτσαροι επαναστάτησαν και λίγο αργότερα δολοφόνησαν τον σουλτάνο Σελίμ Γ', επειδή προσπάθησε να εισαγάγει κάποιες στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις. Η τελευταία επανάσταση των γενιτσαρικών ταγμάτων, που βρίσκονταν σε παρακμή, προκλήθηκε τεχνηέντως το 1826 από τον ίδιο τον σουλτάνο Μαχμούτ Β', ο οποίος ήθελε την ανασυγκρότηση του οθωμανικού στρατού κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Οι γενίτσαροι, θεωρώντας δεδομένο ότι θα έχαναν όλες τις απολαβές και τα προνόμιά τους, κατηγορήσαν τον ίδιο τον Μαχμούτ ως «άπιστο σουλτάνο», συγκέντρωσαν 20.000 άνδρες και επαναστάτησαν. Είχαν φροντίσει μάλιστα να προετοιμάσουν 100 πασσάλους με τα ονόματα των υποψήφιων θυμάτων, για να ανασκολοπίσουν τον Μαχμούτ και τους συνεργάτες του. Ο Μαχμούτ Β' όμως κατέπνιξε την επανάσταση στο αίμα και διέλυσε τα γενιτσαρικά τάγματα. Αμέσως μετά τη σφαγή ο εκπρόσωπος του σουλτάνου Χουσεΐν πασάς, θεωρώντας επαναστατική πράξη την κατάργηση του θεσμού των γενιτσάρων, ρώτησε τον γάλλο διερμηνέα: «Πόσο κράτησε η Γαλλική Επανάσταση;».

«25-40 χρόνια» απάντησε εκείνος.

«Γράψε, λοιπόν, στο Παρίσι πως εμείς κάναμε επανάσταση μέσα σε 20 λεπτά» ανταπάντησε ο Χουσεΐν.⁶

Πόσα γνωρίζουμε για την περίοδο της Τουρκοκρατίας και της Ελληνικής Επανάστασης; Τα μεγάλα και ένδοξα γεγονότα, οι μάχες και οι αγώνες των ραγιάδων μάς είναι γνωστά. Στις σελίδες της Ιστορίας ωστόσο υπάρχει πλήθος από άγνωστα περιστατικά, μαρτυρίες και διηγήσεις για τα καθημερινά προβλήματα των απλών ανθρώπων, τον τρόπο που ζούσαν, που σκέφτονταν, τον αγώνα τους για επιβίωση, αλλά και πολλές αφανείς πράξεις σπουδαίων ανδρών, που φωτίζουν τον χαρακτήρα, τη δράση και το ήθος τους.

Το βιβλίο αυτό, μέσα από σύντομα κείμενα, κάποια σε μορφή ανεκδότων, προσεγγίζει την Ιστορία από ένα διαφορετικό πρίσμα· ρίχνει «αδιάκριτες» ματιές σε σημεία που η έρευνα συχνά αποσιωπά ή αντιπαρέχεται, προβάλλοντας το άγνωστο, το περίεργο, το «ασήμαντο» – που όμως είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και γοητευτικά.

ISBN: 978-618-03-0651-4

9 786180 306514

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. 80651